

ספר

חזון עובדיה

הלכות שבת

חלק ד

כולל: הלכות מלאכות שבת זורע, חורש, קוצר, מעמר, דש, סחיטה, חליבה, בורר, זורה, מוחץ, לש, מבשל, מעבד, הלכות הנאה ממעשה שבת.

חיברתי וערכתי בחסד ה' עלי
עובדיה יוסף

פה עיר הקדש ירושלים תוכב"א
שנת "אמת מארץ" תצמח (תשע"ב) לפ"ק

עיריית ת"א מחלקת חתרנות
הספריה ע"ש הרמב"ם
תל-אביב

תוכן הענינים

א	הלכות זורע
ל	הלכות חורש
סו	הלכות קוצר
צט	הלכות מעמר
קט	הלכות דש, חליבה, סחיטה
קעג	הלכות בורר
רמב	הלכות זורה
רמח	הלכות טוחן
רעג	הלכות לש
רפט	הלכות מבשל
תיח	הלכות הנאה ממעשה שבת
תמז	הלכות כובש כבשים

© כל הזכויות שמורות

"מאור ישראל"

טלפון: 02-6522150

פקס: 02-6510580

ת.ד. 43022

ירושלים

סדר ועימוד: אליהו שטרית 02-5385519

ב. מגבונים לחים שעשויים לנגב ולקנח תינוקות אחר עשיית צרכיהם, מותר להשתמש בהם גם בשבת ויום טוב, אלא שיש להזהר לנגב בנחת, ולא לדחוק המגבונים בחזקה, משום איסור סחיטה^(כ).

הוא סוחט לתוך קערה שאין בה אוכל מותר^(כא). וכ"כ בחידושי הרשב"א (שבת קמח:) ד"ה ולענין כבשים ושלקות. וכ"כ המשנה ברורה (ס"ק כד), שאע"פ שסוחט בקערה ואין המשקה הולך לאיבוד, מ"מ כיון שאינו מכין בשביל המשקים איננו בכלל מלאכה. וכ"כ העולת שבת (ס"ק יח). ולפ"ז נראה שאם נמלך אח"כ לשנות מימיהם שפיר דמי, ואין בזה איסור, כיון שבשעת הסחיטה התכוין לגופם דוקא. והיו כאוכלא דאפרת, ואין שם משקה עליו. (תוס' כתובות ו.). וע"ע בט"ז (סק"ה) בדין סחיטת תפוחים, דאמרינן מסתמא סחיטתם הוא לרבי, ואע"פ שהוא שותה מה שיוצא מהם, מ"מ לא נתכוון בסחיטתו לכך, כיון שאינו עומד לכך. וע' בספר תהלה לדוד (סי' שכ סק"ח) שהאריך בזה, והעלה דבכבשים ושלקות כל שאינו סוחט למימיהם אפילו שהוא לתוך כלי דמי למשקה שהולך לאיבוד שלא ראוי לומר דאגן סהדי דניחא ליה במשקים. ואף התוספות והרמב"ן והריב"ש מודים לזה. והארכתי בזה לפי שהחיי אדם (כלל ד' סי' ה), ובגשמת אדם שם, כתב, דדוקא כשהמשקה הולך לאיבוד שרי, וזה היפך מהטעם. ע"כ. וכן בספר מגילת ספר (סי' ז עמוד ס) ד"ה ונראה, תמה על החי אדם בזה. וע"ע שם. ובודאי ראנן נקטינן לדינא כמ"ש בש"ע, שאפילו סוחט כבשים לתוך הכלי שרי. ואם נמלך אח"כ לשנותו מותר. וכ"כ באוצרות השבת (עמוד שיט) סוף ד"ה ובספר, וע"ע שם (עמוד שכד) ד"ה ולפ"ז.

(כג) בענין "המגבונים" שהם ניירות לחים, שעשויים לנגב את התינוקות אחר עשיית

צרכיהם. אם מותר להשתמש בהם בימי שבת ויום טוב, או יש לאסור משום סחיטה.

הנה איסור סחיטה בשבת הוא משום מפרק תולדה דש. והרמב"ם (פ"ח מהל' שבת ה"ז) כתב: הדש כגורגרת חיוב, והמפרק הוא תולדת דש. לפ"ז ע"י ניגוב בניירות אלו אף אם נסחט מן הלחות, שיעור מעט זה הוא רחוק משיעור מלאכת דש. ואף על פי שבכל איסורי מאכל קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה, מ"מ במלאכות שבת אין בחצי שיעור אלא איסור מדרבנן. וכמו שכתב בשו"ת חכם צבי (סימן פו), שהתולש שורה אחת בשבת או בנוזר, או שהוציא מרשות לרשות פחות מכשיעור, אין בהם איסור תורה כלל. ע"ש. וכן מוכח מ"ש הרמב"ם (פרק א מהלכות שבת ה"ג) ח"ל: וכל מקום שנאמר שהעושה דבר זה פטור, הרי זה פטור מן הכרת וזמן הקרבן, אבל אסור לעשות הדבר ההוא בשבת, ואיסורו מדברי סופרים, והוא הרחקה מן המלאכה. ושם (פרק יא ה"ט), הכותב אות אחת פטור. ושם (פרק יב ה"ט), המוציא פחות מכשיעור פטור. וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור, פטור. ואע"פ שדרכו של הרמב"ם לומר דברי סופרים אפילו על הלכה למשה מסיני כל שאינו מפורש בתורה, מכל מקום כאן שסיים שהוא הרחקה מן המלאכה, מוכח דהיינו מדרבנן, דהוי משום גזירה. וכן מצאתי להגאון מהר"י עייאש בספר עפרא דארעא (על ארעא דרבנן) אות מא דף קלא ע"ג, שהביא הראיה מדברי הרמב"ם הנ"ל למה שכתב החכם צבי הנ"ל. וכן הוכיח במישור הגאון רבינו מהר"ט אלגאזי בספר קהלת יעקב

בתוספת דרבנן (מערכת חצי שיעור סי' קלו, בדפ"ח דף מז סוף ע"ד) מדברי הרמב"ם הללו, שבמלאכות שבת חצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן. וכ"כ בספר דרך המלך (דף כד ע"ד) בשם המהרי"ט אלגאזי. ע"ש. וכ"כ הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק (חאו"ח סי' טו ריש ענף ו). ולפ"ז יש להעיר על הרב תשובה מאהבה ח"א (סי' רמ) ד"ה ועוד. והנה בימי חרפי מצאתי ראיה לזה מהתוספתא (ביצה פרק ד), האורג חוט אחד והכותב אות אחת רבי אליעזר מחייב, וחכמים אומרים אינו אלא משום "שבות", הרי שלדעת חכמים שהלכה כמותם, אין בחצי שיעור אלא משום שבות דרבנן. ושוב ראיתי שכבר הביאו ראיה זו כמה מגדולי האחרונים, הלא הם הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד (חאו"ח סי' לא אות ז, וסי' מד אות ט), ובשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' רנט אות ד). וכתב, דמ"ש רש"י במלאכות שבת (בשבת עד). דחצי שיעור אסור מן התורה, סברא יחידאה היא. ע"ש. גם בשו"ת מהרש"ם ח"ה (סי' לה) הביא ראיה מהתוספתא הנ"ל לדברי החכם צבי. ובשו"ת בנין ציון חלק א (סוף סימן יח) כתב, שלפי דעת הרמב"ן וכן לפי דעת יש מי שאומר שהביא הר"ן (פ"ג דשבתות דף ט ע"א), שהטעם שאמרו משום דחוי לאצטרופי (ראיתא ביומא עד). לחוד, לא סגי כדי לאסור מן התורה, ורש"י (שבת עד). שכתב, דהוי מן התורה, לאו סברא דכ"ע היא, ותליא בפלוגתא דרבוותא שהובאה במשנה למלך (פ"ד מהלכות שבתות) וכו'. ע"ש. וע"ע בחידושי הר"ן (שבת צד:) סוף ד"ה אמר ליה, בשם הרא"ה, דפשיטא ליה גבי הוצאה בשבת דחצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן. וכן כתב בשבולי הלקט (סי' קי דף מ ע"ב), ובספר האגודה (ר"פ המוציא י"ן). איברא דחוי הוית להגאון חיד"א בפתח עינים (שבת עד). שכתב, שמעתי משם גדול

אחד שהוכיח שהרמב"ם סובר שבאיסורי מלאכות שבת לא אמרינן שחצי שיעור אסור מן התורה, ממ"ש הרמב"ם (פ"א מהל' שבת ה"ג), שכל פטור אסור הוא מדברי סופרים, אלמא דהוי מדרבנן. ואינה ראיה, שדרך הרמב"ם לומר דברי סופרים אפילו על הלכה למשה מסיני. ע"כ. וכן ראיתי להגאון חקרי לב (חאו"ח סי' נח, דף קס ע"א), שדחה ראיה זו מהרמב"ם, שי"ל שאף איסור תורה, דברי סופרים קרי ליה, כמו בקידושי כסף. ע"כ. וחזר על זה בסימן עו (דף קמה ע"ב). ע"ש. ותמיהני, שהרי כאן סיים הרמב"ם שהוא הרחקה מן המלאכה, דמוכח שפיר דחצי שיעור הוי רק מדרבנן. ושוב מצאתי להגאון מהרש"א אלפנדארי בשו"ת מהרש"א (חלק או"ח סוף סי' ט) ד"ה ולענ"ד, שהעיר כן ע"ד החיד"א שמסיום דברי הרמב"ם מוכח דדברי סופרים דהכא הוא מדרבנן. ע"ש. וכן הוכיח במישור הגאון ר' יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק (חלק או"ח סימן טו ענף ו) מדברי הרמב"ם (פרק א מהלכות שבת), דחצי שיעור במלאכות שבת אינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש. וכן ראיתי עוד בשו"ת ברית יעקב (חלק או"ח סימן ב דף ד רע"ב), שגם הוא הוכיח כן מדברי הרמב"ם הנ"ל, שבאיסורים שאינם איסור אכילה לא אמרינן דחצי שיעור אסור מן התורה. וכן מדוקדק לשון הרב המגיד (פ"א מהל' חמץ ה"ז), דקי"ל כר' יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה בכל "איסורי מאכל" שבתורה. גם בשו"ת זרע אמת ח"ב (חיו"ד סי' פט, דף צו ע"ד) כתב, דקד כללא דחצי שיעור אסור מן התורה, לא נאמר אלא במידי דאכילה, דלפינן הכי מרבויה ד"כל" חלב (כראיתא ביומא עד.). אבל במלאכות שבת כגון הוצאה, אף על פי שכל אחד עושה חצי מלאכה אינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש. וכן כתב הדגול מרכבה א"ח (סי' תמב סק"י), שנ"ל שבדבר שאינו איסור אכילה

חצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש. וכ"כ עוד בספרו צ"ח (ברכות מא.) ד"ה כל הפסוק כולו, שכל שאינו ענין אכילה, אין חצי שיעור אסור אלא מדרבנן, ולכן המציא פחות מכגורגרת בשבת אינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש. וכ"כ הקובץ על יד (פרק יב מהל' שבת ה"ט). וכן הגאון ר' יצחק פראג בספר פרי יצחק (כחי' לחגיגה ז.) ד"ה ואחזה, הוכיח כן מדברי הרמב"ם (פ"א מהלכות שבת ה"ג), דחצי שיעור במלאכת שבת הוא רק מדרבנן. ע"ש. וכ"כ בשו"ת כתב סופר (חלק יו"ד סי' קטו) בד"ה ורמב"ם דכתב, ובשו"ת לב חיים ח"ב (סוף סימן נח), ובשו"ת שערי רחמים פראנקו ח"ב (סי' יח), ובספר אבן ישראל חלק ט (עמוד פג). ודלא כמ"ש בשו"ת בנין ציון החדשות (סי' קיג). וע"ע במש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א בשולי ההערות שבסוף הסכמת הגאון מהרצ"פ פראנק, ובמש"כ בשו"ת יחזה דעת ח"ב (סי' ס סוף עמוד רכ). ע"ש.

ועינא דשפיר חזי בשו"ת הדרב"ז ח"ה (סי' ב אלפים רב) שכתב להתיר חליבה לרפואת העין פחות מכשיעור, אע"פ שאין שם סכנה. אלמא דס"ל דחצי שיעור במלאכות שבת הוא מדרבנן. ואמנם הערך השלחן (ס"ס שכח) הקשה עליו, דהא חצי שיעור אסור מן התורה. אולם לא קשיא מדי, דהרב"ז ס"ל כהרמב"ם שבמלאכות שבת חצי שיעור אינו אלא מדרבנן. וכן בשו"ת מהרש"א אלפנדארי (ס"ס ט) הביא מ"ש בפשיטות הדרב"ז ח"א (סימן קלה), דמה שצריך כיעור בחצי שיעור הוא רק מדרבנן. וכתב שיש לו סמך מדברי הרמב"ם (ריש הל' שבת) הג"ל. ע"ש. ואנכי הרואה שגם הגאון המבי"ט בקרית ספר (הל' שבת פרק יח) כתב, שבכל מלאכות השבת חצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן, ואף על פי שבכל איסורי תורה חצי שיעור אסור מן התורה, שאני התם

דמרבין ליה מדכתיב כל אוכל חלב. אבל כאן ממעטין ליה מדכתיב בעשותה כולה ולא מקצתה. וכ"כ עוד (בפ"כ מהל' שביית עשור) וז"ל: ואיסור חצי שיעור מן התורה יליגין מכל אוכל חלב, אבל בשבת מעטיה קרא לחצי מלאכה. ע"ש. וכן הגאון ר' יוסף ידיד בשו"ת שארית יוסף ח"ב (חיו"ד סי' ח עמוד פט). כתב, שמבואר להדיא בהרמב"ם שבמלאכות שבת חצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש. וכ"כ הגאון רבי איסר זלמן מלצר בספר אבן האזל חלק ח (ריש הלכות שבת), ובשו"ת הר צבי (סי' רא) בד"ה וכן מפורש. ע"ש. גם הגאון מהר"ש קלוגר בשו"ת שנות חיים (סי' רא) כתב שיש ראיה ברורה למ"ש החכם צבי דבמלאכות שבת חצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן, מהש"ס (סנהדרין סו.). ע"ש. וכן העלה בשו"ת מהר"א הלוי ח"ב (סי' טו). וכ"כ בשו"ת דברי יעקב שור (סי' לט).

הנה כל זה כתבנו לגבי איסור מפרק תולדה דדש, אולם יש מקום לומר ששיעור סחיטה בניירות אלו אינו כגורגרת, שאין השיעור הזה אלא לגבי ענין אכילה ושתייה, משא"כ כזה אפשר שהוא כמ"ש הרמב"ם (פרק יח ה"ז), שהמציא מים לרה"ר שיעורו הוא כדי לרחוץ פני מדוכה, או שיעור אחר שהוא פחות מכגורגרת. ובכל אופן אין האיסור כאן אלא מדרבנן, שדוקא זיתים וענבים סחיטתן אסורה מן התורה, כדאמרין בשבת (קמ"א סע"א), דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים. וע' בפרש"י שם. וכ"כ המאירי (שבת קמ"א), ששאר כל הנסחטים אינם אלא מדרבנן. ולפי מה שכתב רש"י (בשבת קמ"א), שהסוחט כבשים (ירקות שכבושים בחומץ) למימיהן פטור, דהיינו טעמא דליכא בהו איסור מפרק, כי המשקה היוצא מהן לא גדל בתוכם, ואסור מדרבנן אטו זיתים וענבים. וכ"כ המאירי שם,

שאין כזה מפרק גמור, משום שמשקה זה לא גדל בתוכו. הכא נמי אין הסחיטה אלא מדרבנן. וכ"כ בפסקי רבינו ישעיה מטראני (שבת קמג). ד"ה שער של אפונים, וז"ל: ספוג שאין בו בית אחזה, חכמים אומרים שמקנחים בו, דס"ל אין דין סחיטה בספוג, שלא שייך סחיטה אלא בזיתים וענבים, אבל הספוג אינו חייב בסחיטתו משום מפרק תולדה דדש, מפני "שאין המשקים מגופו", ואף משום תולדה דמלכן אין בו, כמי שמכבס בגד, שאינו צריך לליבונו. ע"ש. (וכ"כ בשטה מקובצת כתובות ו. בד"ה וז"ל שיטה. ע"ש. וע' במנורה הטהורה סי' שכ סק"ט, בדן כבשים, דמיירי שנכבשו במים, שאע"פ שהמים הוו משבעה משקים, מ"מ לא הוו משקה לענין מפרק וכו'. וכן כתב בשו"ת אבני נזר (סי' קנח אות טז), שאין לגזור על רחיצת גופו משום סחיטה, לא משום מלכן ולא משום דש, שאיסור דש לא שייך בסחיטת מים שאינם גידולי קרקע. ודו"ק). וכ"כ בשו"ת הר צבי (האו"ח סי' קצ), שמותר לקנח בנייר רטוב, משום שאין המים הבלועים בו מגופו באופן טבעי, הילכך יש לדמותו לכבשים ושלקות שהמים לא גדלו בתוכם, דפטור אבל אסור מדרבנן, ומכיון שהנייר שבלע משקים אינו עומד לסחיטה לא עדיף משלקות שסחיטתם אינה אלא מדרבנן, ולא גוזרין שמא יסחוט דהוה גזירה לגזירה. ע"כ. ואף לדעת האוסרים לקנח בספוג שאין בו בית אחזה, לא אסרו אלא מדרבנן, וכמו שכתב מרן בש"ע (סי' שכ סעיף ז), ספוג אין מקנחים בו, גזרה שמא יסחוט. וכן לשון הרמב"ם (פרק כב הל' טו) "אין מקנחים בספוג, שלא יסחוט". (וכ"כ הקובץ על הרמב"ם שם. וע' בכף החיים שם ס"ק צג). וע' בחזון איש (סי' נה אות ה) שכתב, שהסוחט כבשים אפילו אם מכין לסחוט ולהוציא את המים שבהן כל שאינו צריך להם, מותר. ע"ש. ואפילו

לדברי החולקים, מ"מ הא לא דמיא אלא למה שכתב הרמב"ם (פרק ט מהלכות שבת הלכה יא), הסוחט את הבגד עד שיוציא את המים שבו, הרי הוא מכבס וחייב משום מלכן. וכתב בהנהגות הרמ"ך (עמוד מג), שהסוחט בגד בודאי דליכא למימר שאסור משום מפרק, דהא קי"ל אין דישה אלא בגידולי קרקע, ואין חיובו אלא משום מלכן. וכן כתב הרמב"ן בחידושו לשבת (דף קיא.), שכך ראוי לומר, שכל הסוחט פירות הוא תולדת מפרק כשצריך למשקן, ושיעורו הוא כגורגרת, ואין דישה אלא בגידולי קרקע, דהיינו בפירות וכיצא בהן. אבל הסוחט בגד הוא תולדת מלכן, ושיעורו כמלא רוחב היסט כפול והארוג שלשה על שלשה כשיעורו להוצאה. וכענין זה כתב הרמב"ם. עכ"ל. וכן הובא בדברי הרב המגיד שם. וכ"כ הריטב"א (כתובות ו.), שכל שאינו גידולי קרקע אין בו איסור מפרק אלא מדרבנן, שאין דישה אלא בגידולי קרקע. והיכא דאזיל לאיבוד כי הא שרי אף מדרבנן. ע"ש. וע"ע בשטה מקובצת שם. וכן כתב המאירי (שבת עג: עמוד ערב). והנייד שלנו אפילו אם נעשה מהצמר או מהפשתן אין עליו תורת גידולי קרקע. ע' בשו"ת חתם סופר ח"ו (סי' פא) שכתב, שהנייד שלנו שנעשה מצמר או מפשתים, כיון שנכבש ונטחן היטב ונימוח במים, נהפך לפנים חדשות, ופרח ממנו דין צמר או פשתים, ואינו מקבל טומאה. ועוד שאין תורת צמר או פשתים אלא על מי שעומד לבגד ואריג ולבדים, מה שאין כן ניירות שלנו שעומדים לצרכים אחרים לא שייך זה. ע"ש. וע"ע בספר טהרת הבית ח"א במשמרת הטהרה (עמודים תו תז). וכ"כ בביאורי הגר"א (סי' שב סעיף י), שאין בסחיטה משום מפרק, אלא בפירות בלבד, אבל כל שאר הסחיטות אינן אלא משום מלכן. ואילו כאן בודאי שאין איסור "מלכן", שהרי מיד הוא מתלכלך כשבא כמעט

של הניקוי. (וכ"כ בשו"ת מנחת יעקב חלק ב סי' כה). ונראה שלכל היותר אין כאן אלא איסור דרבנן בלבד, כדן סחיטת תוחים ורמונים בשבת, שאין סחיטתם אסורה אלא מדרבנן. ומכיון שכאן כשמנגב בנחת לגקתו מן המינוף, אינו מכין לסחוט, אלא לקנח במים שעל פני הנייד, ואף אם נסחט קצת, אינו מתכוין לכך, וה"ל פסיק רישיה בדרבנן, שהרבה פוסקים מתירים, ומהם ההשלמה (שבת מא). ד"ה המיחם, בשם מר אביו, דכל פסיק רישיה בדרבנן שרי. וכ"כ עוד שם (שבת קמה). ד"ה אמר. והוסיף ההשלמה (בסוכה לג:), שכן דעת גם הרא"ש מלוניל. וכ"כ בשמו גם בספר אהל מועד (הלכות שבת דף ד נתיב ד). וכ"כ המאירי (שבת כט: ומא:). בד"ה המיחם. וע' בשו"ת יביע אומר ח"ד (האו"ח סי' לד אות לא), שהבאתי חבל נביאים מרבתינו האחרונים שכתבו להתיר פסיק רישיה בדרבנן. ולפי מ"ש בשו"ת אגרות משה (האו"ח ח"ב סי' ע), דלא שייך סחיטה בנייד, כיון שאין המשקה בלוע בנייד, וכדאמרינן כה"ג (בשבת קכח:), שאין סחיטה בשעיר, ואע"פ שאף בשעיר שלא נבלע בו, אסור מדרבנן, [כמ"ש הרב המגיד (פרק ט הל' יא). וכ"כ מרן בכסף משנה (פרק ב הלכה יא), ובבית יוסף (סי' של). ע"ש]. מ"מ כיון שאין דרך לסחוט מים מן הנייד כלל, יש להתיר. עכ"ל. וכ"כ בשו"ת משיב שלום (סי' נא), שמותר לקנח בנייד שנתלחלח במים, ולא דמי לספוג שאין לו בית אחיזה, דשאני התם, שדרכו בסחיטה, משא"כ נייד לח, שאין דרכו בכך, ואפילו אם הוא פסיק רישיה, מ"מ כיון דהוי כמדי דלא שייך ביה סחיטה שרי. וכ"כ בשו"ת משנה הלכות מה"ת (סי' רנ), דלא שייך איסור סחיטה בנייד, ומותר להרטיב הנייד לקנח בו, וכולי עלמא מודו בזה. ושכ"כ בשערים המצוינים בהלכה (סי' פח ס"ק כב), שמותר

שאחר שיעשה צרכיו גדולים יקנח עצמו במוך השרוי במים פושרים וינגב היטב, שיהיה המקום ההוא נקי ביותר שזוהי רפואתו, שמכיון שזה מיוחד לכך, לכן יש להקל בו, כיון שאינו מתכוין לסחיטת שער. ואף אם נאמר שגם בזה יש איסור מדרבנן, הוה ליה תרי או תלת דרבנן. וכבר כתבו בשו"ת קרן לדוד (סי' לח), ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"א סי' נט), דביתרי דרבנן בודאי שיש להקל בפסיק רישיה. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר חלק יג (סוף סי' פג), ובשו"ת משנה הלכות ח"ה (סוף סימן נא), ואוקי באתרוך. ע"ש. וע' בשו"ת מנחת יצחק חלק י סי' כה. ודו"ק).

והנה האיסור והיתר (כלל נט סעיף כה, דף קלא ע"א) כתב שמותר לומר לנכרי להדליק אש ולעשות כל צרכיו של חינוך בשבת. וכן אם אין לחינוך מה לאכול, יכול לומר לנכרי לבשל לו מאכלי חינוך בשבת. ע"כ. וכן פסק הרמ"א (סי' רעו ס"א, וסי' שכח ס"ז), שצרכי קטן הוא כדן חולה שאין בו סכנה. וכן משמע מדברי מרן הש"ע (סי' רעו ס"ה), שפסק שמותר לומר לעכו"ם בשבת לעשות מדורה בארצות הקרות בשביל הקמנים. וכן כתב הפרי מגדים (מש"ז סוף סימן שב), כדן שרייתו זהו כינוסו, דמ"מ בשביל קטן מותר. וכ"כ המשנה ברורה בבאה"ל (סי' שב סעיף י) בד"ה דלא אמרינן, שאף ע"פ שמלאכה שא"צ לגופה אסורה מדרבנן, לגבי חינוך יש להקל, שדנים אותו כחולה שאין בו סכנה, ואם הוא רגיל ברחיצה, יש להתיר איסור דרבנן בשבילו. אמנם בספר תהלה לדוד (סי' שכח ס"ק כד ועא) כתב להוכיח דמ"ש הרמ"א דצרכי קטן הוה לגביה כחולה שאין בו סכנה, אין זה אלא לצרכי אכילה, דהא ק"ל (בסי' שכח סעיף מב), שאין לדחוק בריסו של חינוך להוציא רעי. ע"ש. אולם בספר קצות השלחן ח"ז (סי' קלה, בדה"ש אות

כ) דחה, לדחוק בריסו של חינוך, מיירי שיכול להוציא רעי מעצמו, אלא שעוברים לו להקל עליו, שלא יצטרך לדחוק עצמו הרבה. אבל אם רואים שהחינוך יש לו עצירות ומצטמק ורע לו, שאינו יכול להוציא את הרעי מעצמו, ובוכה ומצטער בזה, ודאי דשרי לדחוק כריסו, שזה בכלל צרכי קטן. וכתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ד (סי' קכד), שצדקו דבריו. וכן מוכח מדברי הנאמן חזון איש (סימן נט אות ד), דכבה"ג יש להקל. ע"ש. וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר חלק ח (סי' טו פרק יב אות ו עמוד קכה). ע"ש. וכן מוכח מהראיה שהביא האו"ה מיומא (עח:), דכל הנד דהיינו רבתייהו (כולל רחיצה וסיכה), לא גזרו בהו רבנן. ודברי התהלה לדוד בזה אינם מחוורים, כי מלשון האיסור והיתר שכתב שמותר להבעיר אש ולעשות "כל צרכיו" של חינוך בשבת, משמע שאין לחלק בין אכילה לשאר צרכים. וכ"כ בספר אור לציון ח"ב (פרק לו אות ד עמוד רנה), ובשו"ת שרנא המאיר חלק ו (סימן סד אות ה), ובספר שמירת שבת כהלכתה (סי' לו סעיף ב). וכ"כ מהר"י עייאש במטה יהודה (סי' רעו אות ד), שחינוך שהורגל בראיית הנר בלילה, ואם לא יהיה לפניו נר דלוק יכבה ויצטער, מותר לומר לעכו"ם שידליק לו את הנר. ע"ש. גם מ"ש הרב תהלה לדוד (ס"ם שב), שלא התירו בזה אלא אמירה לנכרי, דהוי שבות שאין בו מעשה, משא"כ שבות כדרכו ע"י ישראל, מדברי האיסור והיתר מוכח להיפך, שהרי הביא ראיה ממה שאמרו (ביומא עח:), דבכל הני דהוי רבתייהו "לא גזרו רבנן", מוכח שאין כאן גזרה כלל. הילכך אפילו שבות ע"י ישראל משרא שרי, וכדמוכח מדברי הפמ"ג והמשנ"ב הנ"ל. ומעתה יש להתיר לגקת את החינוך במטפחות לחות לרווחת החינוך, משום שרשאים לעשות לו כל צרכיו באיסור שבות. וכל שכן שאין כאן יותר מפסיק רישיה, וע"י תרי

דרבנן, משרא שרי. ובשול"ת הר צבי (חלק א"ח סימן קצ) כתב ג"כ להתיר לקנח בנייר רטוב, שאיסור סחיטה משום מלבן, ליכא, שהרי הוא מתלכלך מיד עם הקינוח, וגם משום מפרק ליכא, שהרי המים הנסחטים ממנו הולכים לאיבוד. [ק"ק שהרי במים הנסחטים משתמש לנקיון, וכן יש להעיר על דברי או נדברו ח"א (ס' עט אות צו). ודו"ק]. ועוד שמכיון שנייד הבלוע בו משקה אינו עומד לסחיטה, לא עדיף משלקות שאין בסחיטתן למימיהן איסור אלא מדרבנן, שוב אין לגזור שמא יסחוט, דהו"ל גזירה לגזירה. וע' בשול"ת אגרות משה ח"ב (ס' ע) שכתב, לשרות נייד במים לקנח בו איזה דבר, ואח"כ משליכים אותו לאיבוד, פשוט שאין לאסור, דמסתבר דבנייד אין להחשיב זה לסחיטה, שהמים לא נבלע בתוך הנייד, ואע"ג דאף בשער יש איסור סחיטה מדרבנן, מ"מ בנייד אין דרך לסחוט מים, לא לצורך המים, ולא ללבן, וגם אינו מתכוין לכך, והוה ליה תרתי למיבותא, ואפשר דליכא פסיק רישיה בנייד, כשאנו מקנח בחזקה. ע"ש. ובשול"ת רבבות אפרים חלק ו (ס' קצה אות ג) כתב להתיר להשתמש במגבונים לחים לניקוי התינוקות והסתמך על דברי האגרות משה הנ"ל. והסביר בשול"ת נשמת שבת ח"ד (ס' רכט, ב), שכוונת האגרות משה דוקא כשמגב בקלות. ע"ש. וכ"כ בספר מאור השבת ח"ב (עמוד תקכג). וע"ע בשול"ת מהרש"ם ח"א (ס' קמו) שכתב, שאשה שצריכה לבדוק את עצמה בשבת, וקשה לה לבדוק בעד יכש, מותר לה ללחלח את העד במים קודם הבדיקה, כדי שיהיה נקל לה לבדוק. ע"ש. ולא חשש לאיסור סחיטה. וכן העלה ידידיה הר"ג רבי פינחס זביוני בשול"ת עמרת פו (חלק א כרך ג עמוד תרג), שמותר להשתמש במטפחות נייד בשבת לנקות התינוקות, אלא שיזהר לנגב בהם בנחת, ולא בחזק יד, כדי

שלא יהיה בגדר פסיק רישיה בציאת הנזלים מן הנייד. ע"ש. אולם לפי מש"כ לעיל אפי' אם הוא קרוב לפסיק רישיה, כיון דהווי תרי דרבנן, יש להתיר. וכמ"ש המשנה ברורה (ס' שטז, שער הציון אות יח), ובשול"ת קרן לדוד (ס' לח), ובשול"ת מהר"ם בריסק ח"א (ס' נט). גם הרה"ג המנוח מהר"ר משה לוי בספרו מנוחת אהבה ח"ב (עמוד תד) העלה להקל בזה. וכן כתב בספר מנוחה שלמה (עמוד נט). ע"ש. וכ"כ בשמי בספר ילקוט יוסף (הלכות שבת כרך ב עמוד צ). וכעת נודע לי כי ייצור ממחטות לחות אלו נעשה מסיבים סינטיטיים, ושכן אמר בעל מפעל לממחטות לחות. ומעתה יש לצרף בג"ד עוד נימוק נוסף, שהאיסור הוא משום מפרק תולדה דדש, והרי אין רישה אלא בגדולי קרקע, וכמו שפסק הרמב"ם (פרק ח מהל' שבת הלכה ז). וכן דעת רש"י. (כמ"ש האור זרוע ח"ב ר"ס נח). וכן כתב הרמב"ן בחידושו לשבת (דף קיא:), והרשב"א (שבת צה), והריטב"א (כתובות ס), והמאירי (שבת דף עה), והר"ן בחידושו לשבת (קיא). ועוד. וסיבים סינטיטיים אינם גידולי קרקע. וע"ע להגרש"ו אורבך במכתב שנדפס בספר מאור השבת חלק ב (עמוד תקכב והלאה) שכ' שיש מקום לומר שהמפרק שהוא תולדה דדש צריך להיות שמפרק כדי להשתמש מהיצא ממנו, ולא שהפירוק הוא ההשתמשות. ולכן המגב תינוק המלוכלך, שהבלוע עם מה שבחין הכל הולך לאיבוד, אפשר שאין זה סרך של מפרק תולדה דדש, שאין רישה בדבר שמתחלה ועד סוף הוא לאיבוד מן העולם, והואיל ואם אינו סוחט בכח לא יצא שום ממשות פמה שבלוע בפנים, ואף אם יצא קצת אינו בגדר פסיק רישיה, יש להתיר. וע' בשול"ת שרידי אש ח"ב (ס' קמב) ד"ה אח"כ מצאתי, שלשיטת כמה ראשונים כל שיכול לעשות באופן שלא יהיה

כא. אסור לרסק בשבת שלג או ברד כדי שיזובו מימיו, גזירה שמא יסחוט פירות העומדים למשקים, אבל מותר ליתן אותם בכוס של מים או של יין, והם

התוספות והרמב"ן והרא"ש פירשו הא דאמרין "מהו לפצוע זיתים בשבת", כמו שפירש הרמב"ם. וכ"כ בחידושי הר"ן בשם רבינו האי גאון והרא"ה. ומוכח מהכא דלא חיישינן משום סחיטה, כיון שלכסוף הולך לאיבוד. ודו"ק. וראה עוד בשמירת שבת כהלכתה (פרק ד סעיף לג) שכתב, שמותר לנגב פניו וידיו בשבת בממחטה הספוגה במי בושם, ואין כאן משום איסור סחיטה. ע"ש. וכיו"ב מבאר בשול"ת צ"ן אליעזר חלק ח (ס' טו, עמוד קלו אות יא, ובחלק ט ס' יז אות לג, וחי"ג ס' מה אות ד), שמותר לנקות מקום הזריקה בחתיכת צמר גפן טבולה במי בורית, שאין לחוש משום סחיטה, בהיות שזורקים אותו אח"כ לאשפה, וגם הנחל הנסחט הולך לאיבוד, ואין דרך סחיטה בכך כלל, וסיפת הנחל הנצרכת לגוף אין בה בסדי סחיטה. וכמ"ש כיו"ב באגרות משה ח"ב (חאו"ח ס' ע), שהתיר לשרות נייד במים כדי לקנח כל דבר ומשליכים אותו לאיבוד, וגם אפשר מאד דלא הוי פסיק רישיה כשאין מקנח בחזקה. ע"ש. וע"ע בספר מנחת שבת (בשירי המנחה דף קסד ע"ב). וכן העלה בשול"ת דברי אור (ס' כז), שמותר לקנח התינוק בממחטות לחות אלו. וגם לקנח עצמו בהם מותר. ע"ש. וכן מצאתי בשול"ת שבט הלוי חלק ח (ס' נט), וחלק י (חאו"ח ס' נח) שפסק להקל להשתמש בממחטות לחות בשבת לצורך תינוק, באופן שלא ידחוק וילחץ הקבה עד שיבא לידי סחיטה, שיש להמתירים בזה מקום בהלכה. כתנאי שלא יהיו המגבונים רטובים ביותר. ע"ש. וכ"כ עוד בשמו בקובץ תורני מאור חיים חלק יח, להתיר באופן שלא ידחוק הרבה עד שיבא

פסיק רישיה, אפילו אם עשה באופן שהוא פסיק רישיה מותר. וע' בפרש"י וזכחים (צא: ד"ה הא ר"ש) שכתב, וא"ת פסיק רישיה ולא ימות הוא, אפשר דמולף ליה בטיפין טיפין. וע"ע בשלטי הגבורים (פרק האורג דף לח ע"א אות ג), ובמרכבת המשנה (פ"א מהל' שבת). ע"ש. אבל אין כן דעת הפוסקים, וכמו שביאר בשול"ת שבט הלוי חלק ח (ס' נט). ע"ש. וע' שם מ"ש בדבר המגבונים הלחים. ע"ש. ונראה שאע"פ שיש לו צורך בלחות שבממחטה, ונהנה ממנה במרם ישליכנה לאיבוד, אע"פ כן כיון שבסופו של דבר כל הממחטה הולכת לאיבוד, שפיר דמי. וראה לזה מ"ש בחידושי הרמב"ם (שבת נ: בד"ה מהו לפצוע זיתים בשבת. ופירש ר"י דהיינו כדי לחוף בהם פניו וידי, אבל משום סחיטה ליכא למיחש, כיון שאינו צריך למימיהם והולכים לאיבוד. ע"כ. והרי הוא חופף בהם פניו וידי, ונהנה מהם, מ"מ לא חשו לסחיטה כיון שבסופו של דבר הולכים לאיבוד, שפיר דמי. וע"ע בחידושי הרשב"א (שבת נ: ד"ה מהו, שכתב כפירושו של הרמב"ם. אמנם הרשב"א עצמו בחידושו לכתובות (ו) כתב, ורבינו יצחק הביא ראיה לדבריו, שאף ברלית ליה הנאה, פ"ד אסור מדרבנן, מדתנן (שבת קמג), ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחים בו, ואם אין בו בית אחיזה אין מקנחים בו, כלומר משום שנסחט הוא בעל ברחו, ומוקמינן ליה אפילו לר' שמעון דפסיק רישיה ולא ימות הוא, חו אינה ראייה, שבודאי הוא נהנה במים שנסחטים שצריכים לו לקנח ולנקות. ע"כ. וצ"ע. ועכ"פ מדברי רבינו יצחק, שהובא גם במדרכי (שבת פרק תולין ס"ס תכח), מוכח דס"ל כהרמב"ם הנ"ל. גם

נימוחים מאליהם, וכן אם נתנם בחמה או כנגד המדורה ונפשו מותרים^(ט). לפיכך הנוטל דיו בחורף יזהר שלא יטול במים שיש בהם שלג או ברד, ואם הוצרך ליטול

לידי סחיטה, ומכיון שהוא לצורך תינוק אפשר להקל. ע"ש.

(כד) הטעם לאיסור זה פירש רש"י (שבת נא:): שהוא משום דקא מוליד המים בשבת, ודמי למלאכה שבזמא המים האלה. אבל הפוסקים כתבו שהוא משום גזירה שמא יסחוט פירות העומדים למשקים, כמבואר בחידושי הרשב"א והר"ן סוף פרק כמה מומנין (שבת נא:), ומשום שאף השלג והברד עומדים למימיהן. וכן דעת הרמב"ם (בפרק כא מהלכות שבת הלכה ג), כמ"ש הרב המגיד והר"ן שם. ודוקא כשרמקם בידים שדומה למי שסוחט, אבל אם הניחם בחמה או כנגד המדורה ונפשו מותרים. ושלא כדברי בעל התרומה (סי' רלה), שאסרם משום גזירה, שכבר תמיהו עליו הרמב"ן והרשב"א והר"ן, שהרי אפילו תותים ורמונים משקים היוצאים מעצמן כל שהיו עומדים לאכילה מותרים, ולא אסרום משום גזירה. וכ"כ המאירי (שבת נא:). (וע' בשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' פג. ודו"ק). וכן דעת רוב הפוסקים להתיר, כמ"ש מרן הבית יוסף (סוף סימן שיח). והנה בתוספתא (פ"ד הט"ו) איתא, אבל מרסק הוא לתוך הכוס. ומשמע שאף בידים מותר לרסקו לתוך הכוס. וכתב מרן הב"י, דהיינו משום שכיון שריסקו מתערב במשקה שבתוך הכוס ואינו ניכר שרי. וכתב הרב עולת שבת (ס"ק כו), הנה הרב המגיד הביא בשם התוספתא שאפילו לרסק לתוך הכוס מותר, וכי, וכן פסק הרמב"ם. אבל המחבר כתב, אבל נותן הוא לתוך הכוס והוא נימוח מאליו, משמע שלרסק לתוכו אסור. ונראה דס"ל שמכיון שמשום גזירת סחיטת פירות העומדים למשקים

נגעו בה, הרי סחיטת פירות אפילו לתוך קערה שיש בה משקים אסור. ע"כ. (וכ"כ בתורת שבת סי' שכ ס"ק יא). וכ"כ המג"א (סי' שכ ס"ק ג), והתוספתא שבת (ס"ק כב), לדעת מרן. והנאן מהר"ר יהודה עייאש בספר בני יהודה (בקונטרס לחם יהודה ח"ב דף ה ע"ג) כתב, שהגמרא שלנו חולקת על התוספתא בזה, שאמרה אבל "נותן הוא" לתוך הכוס. וכן הוא דעת הרי"ף והרא"ש והטור, שלא הוכירו דברי התוספתא, משום דס"ל שהש"ס שלנו חולק על התוספתא. ע"ש. [ומה שכתב מהר"י עייאש להעיר ע"ד העולת שבת, דמה שהביא ראה מסחיטת פירות העומדים למשקים, שאפילו לתוך קערה שיש בה משקים אסור, יש לדחות ראיתו דהתם נמי מדאורייתא אינו אסור כשסוחט לתוך משקה, דהוי כסוחט כלאחר יד ובשלג וברד לא גזרו. ע"ש. אשתמשייה דברי הרשב"א בתשובה ח"ב (סי' תרפו), שהסוחט פירות העומדים למשקים לתוך משקה חייב חטאת. ע"ש.]. וכן כתב בספר שם חדש (דף נה ע"ד). דמרן אזיל בתר הרי"ף והרא"ש, שני עמודי ההוראה, דנקטי כהש"ס דרין ודלא כהתוספתא. ע"ש. גם הנאן אנלי טל (דף סא ע"ג אות יב) כתב, שאע"פ שהמג"א חולק על המחבר, ופוסק כדברי התוספתא, שמותר לרסק בידים בתוך הכוס, מ"מ אין זה כדאי לחלוק על הש"ע, כי הרי בב"י בעצמו הביא זה. ומ"מ לא היקל לרסק את השלג בידים. וגם הרמב"ן בחידושו (שבת נא:): שהביא התוספתא, מ"מ סיים, שאם הניחם בחמה או כנגד המדורה מותרים הם. ומוכח שהוא דוחה דברי התוספתא מהלכה, והיינו משום שהוא נגד

משמעות הגמרא שלנו דקתני אבל נותן הוא לתוך הכוס. (והמג"א לא ראה חידושי הרמב"ן שבת כי לא נדפס בימיו וכו'). ע"ש. וכ"כ הרב גדולות אלישע (ס"ק כו), שטעמו של מרן שלא פסק כדברי הרמב"ם שהתיר לרסק בתוך הכוס, משום דס"ל למרן דבריייתא שהובאה בש"ס שלנו חולקת על התוספתא, דקתני אבל נותן הוא לתוך הכוס, ולא קתני מרסק הוא בתוך הכוס, והכי ס"ל להרי"ף ולהרא"ש שלא הביאו התוספתא, אלא הבריייתא דגמרא דידן. ומש"ה פסק מרן דלרסק בידים אסור. עכ"ל. וכ"כ הרב בן איש חי ש"ב (פר' יתרו אות ט), בדעת מרן. וכ"כ הרה"ג מהר"ר אליהו חמיו, ראב"ד מקודש בארם צובה, בספר פה אליהו (דף קסו ע"ב). ואע"פ שמרן הב"י הביא דברי הרב המגיד וסיעתו בשם התוספתא שאפילו לרסקו בתוך הכוס מותר, בש"ע השמיטו, והתיר רק ליתן אל הכוס ולא לרסק, וכמ"ש המג"א והאחרונים הנ"ל. ונראה דהוי כמ"ש כיו"ב מרן החיד"א במחזיק ברכה י"ד (סי' מז סק"ד), דזימנין דמרן רוח על פניו יהלך בחיבור השלחן ערוך, וחזר בו ממה שהביא בבית יוסף בראותו שיש פוסקים שכתבו להיפך, והדר הוא לכל חסידיו. וכיו"ב כתב הנאן רבי אפרים לניאדו בשו"ת רועי ישראל (סי' ג דף יד ע"ב). ע"ש. וע' בפסקי הרא"ש (פ"ב דחולין סימן ו) ח"ל: דמסתברא טפי למימר שבעל הש"ס לא רצה להביא התוספתא המכשרת שהייה במיעוט בתרא, משום דקים ליה דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא, ולכן סבר שאין לסמוך עליה. שמכיון שרצו חכמי ישראל לעשות חיבור קיים באמת, חקרו ודרשו לידע את כל הספרים שנכתבו ע"פ דברי חכמים, ובידו אותם שהם בר סמכא, ועל דם חיברו הש"ס, ומסתברא שכל תוספתא שלא נתפשטה עד אחר סידור הש"ס לאו דסמכא היא. הילכך אין לסמוך על תוספתא זו

כיון שאין בעל הש"ס מסכים עליה. וכ"כ כיו"ב הרשב"א בתשובה (סי' לא). וע"ע בהשגות הראב"ד (פרק ו דמעילה הלכה ד), ובתשובת הרשב"א חלק א (סי' לה), ובחידושי הריטב"א עבודה זרה (עה:): סוף ד"ה הסכין. ע"ש. וע"ע בפתח הדבר (סימן שכ סק"ה), ובשו"ת דברי שלום להגר"ש הדאיה (חאו"ח סי' ז), ובספר משנה ברורה (סי' שיח, בשער הציון אות קמו). ונעלם כל זה מהערוך השלחן (אות כב), שכתב, שאפשר דמה שכתב מרן הש"ע נותן לתוך הכוס כוונתו ע"י ריסוק רק תפס לשון הגמרא. ע"ש. וליתא, דמרן אסר לרסק אפילו בתוך הכוס, וכמ"ש המג"א. וכן כתב הגר"ד פארוו בספר חסדי דוד (דף נד ע"ב), שהרי כתב אבל נותן הוא לכוס של יין או מים "והוא נימוח מאליו", ומוכח דלרסק בידים אפילו כשהשלג בתוך הכוס אסור. (וזה כמ"ש הטור, שכיון שאינו עושה בידים שרי). וכ"כ הרב מעשה רוקח (פכ"א הי"ג), שמרן הב"י לא התיר אלא נתינה, אבל ריסוק אסור, וזה כדברי כל האחרונים הנ"ל. וכן מה שסיים הערה"ש, ובפרט שהצורך הוא מבושל, אינו מוכן, כי מה ענינו לכאן. גם מ"ש הערוך השלחן, שאף האוסרים לרסק לא אסרו רק כשמרסק מבחוץ ואח"כ נותנו לתוך הכוס, אבל בתוך הכוס עצמו מותר לרסק, כיון שמעולם לא ניכר בפני עצמו. ע"כ. כל זה אינו נכון, שאף לאחר שנותן השלג לתוך היין או המים אסור לרסק, וכמו שסיים ע"ז מרן הש"ע "והוא נימוח מאליו". ושור"ד בשו"ת נשמת שבת (סי' רמב), ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ו (סי' לד אות יט, עמוד קלו), שכבר העירו על דברי הערוה"ש בזה, (ובשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קצב) ד"ה כי, הביא מ"ש המעשה רוקח, שהב"י לא התיר אלא נתינה, אבל ריסוק אסור. והעיר עליו, שבב"י לא כתב בן בפירוש, ואם כיון למ"ש מרן בש"ע, למה

כתב "הבית יוסף", ולק"מ, שהרי מרן גם בב"ב כתב, ודוקא היכא דעביד בידים, אבל אם הניחם בחמה ונפשו מותרים הם וכו'. וכן סיים הלב חיים בעצמו, שלשון הש"ע "הוא נימוח מאליו", הוא כמ"ש הטור "כיון שאינו עושה בידים", והכל הולך לכוננה אחת. וכל שכן לפי מ"ש בספר מנורה המהורה (סי' שיח ס"ק ז') ד"ה ועוד, דלמחן אפילו להניח בחמה לא התיר אלא בדיעבד, ולא לכתחלה, משום דהוה ליה כמריסק, אלא שאינו מוכרח לדינא.

ומכל מקום נראה בדיעבד שריסקם בתוך הכוס של יין או מים, מותרים. שמכיון שהרמב"ם התיר לרסק לכתחלה. וכ"כ הרמב"ן והר"ן בשם התוספותא, (וכמ"ש המג"א ס"ק ג'). לדין בדיעבד מיהא אין לאסור היין או המים. ונראה שעכ"פ מותר לנענע בוס היין או המים שנתן לתוכו שלג או ברד, כי דיינו לאסור ריסוק בידים ממש, אבל נענע הכוס בעלמא מותר. ואף שהגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קצב) ד"ה ועיניך, כתב, לא יפה עושים שכשנותנים השלג לתוך הכוס של יין או שבר ועדיין לא נימוח מנענעים הכלי בידים כדי שיהיה נימוח יפה במהרה, וראוי להזהר בזה. ע"ש. לדעתי אין להחמיר בזה. וכאמור. ושור"ר שכן פסק להתיר הרה"ג ר' יעקב סופר (סי' שכ סוף ס"ק ס). [ודע דמ"ש מרן בש"ע שאם נתנם בחמה ונפשו מותרים, כתב הגאון רעק"א, שבאמת אפילו לכתחלה מותר. ע"ש. וכ"כ הרב תהלה לידוד (סי' שיח ס"ק לט), והרב משנה ברורה (סימן שכ ס"ק לה), והב"ח החיים (ס"ק סג), שהוא הדין שמותר לכתחלה להניח, כיון שממילא הוא נימוח, וכמו לתוך הכוס]. מותר לשבור קרטיב לחתיכות דקות, תוך כדי אכילתו, מפני שאינו מתכוין לצורך מימיו, ואע"פ שאפשר שהוא פסיק רישיה, הוי פ"ר דלא איכפת ליה בדרכנו דשרי, כי נוח לו

יזהר שלא ידחקם בין ידיו כדי שלא ירסק, ואם יש קרח בכיור מותר לשברו כדי ליטול מן המים שתחתיו. (ש"ע סעי' י"א). והאחרונים הסכימו להתיר לשבר אף קרח שבנהר או בבאר. וכן עיקר.

בב. מותר לכתחלה לתת סוכר לתוך כוס של תה, ולבחוש בכפית ולרסק את הסוכר שבתוך הכוס, ואף על פי שלדעת מרן אין לרסק את השלג והברד שניתנו בכוס של יין ושל מים, לרסק את הסוכר מותר לכל הדעות.

(כה) הנה המג"א (בס"ק טו) כתב בשם המרדכי, על ההיתר לשבר הקרח ליטול המים מתחתיו, שגדולה מזו אמרו (שבת קמו). שובר אדם את החבית ליטול ממנה גרוגרות, דק"ל אין בנין וסתירה בכלים. לפ"ז אם הקרח בנהר או בבאר שמחובר לקרקע, אסור, שיש איסור סתירה בבנין. ע"כ. וכ"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א (סי' ז) ד"ה ועדיין, ובשו"ת זרע אמת (חלק או"ח סימן מה, דף ז' רע"ב), ובתפארת ישראל (כלכלת שבת סוף אות ה). ובשו"ת חתם סופר (ריש סי' פט) ד"ה אמנם, כתב להסביר יפה דברי המג"א הנ"ל, וראה עוד כמחצית השקל (אות טו). (ושלא כמ"ש הערוך השלחן סוף אות כו, שדברי המג"א תמוהים). אבל הרב תוספת שבת (ס"ק כד) כתב, דלפי מ"ש בשו"ת שב יעקב (סי' יז), שהקרח יש לו דין מים לכל דבר, לפ"ז מוכח דלא נקרא מחובר כלל, אלא הוא כמו דבר התלוש. [וכ"כ הרמב"ן בחי' שבת נא: שהשלג והברד גם בעולם קרושין תורת משקים עליהם לכל דבר]. ושכן נהגו להתיר, אותם המובלים בשבת, ואין מי שמוחה בידם. ע"כ. וע"ע באבן העזר (ס"ם שסג), בדין נהר שנקרשו מימיו אי חשיב כאילו נתבטלו המחיצות לענין עירוב, והעלה שלעולם נשאר דינו כמים בעלמא. וראיה מן הגאונים דתברי גויזא דברדא בשבת למבול, ואי ס"ד בטלו מחיצות הוי כאילו חופרים בור בשבת

וכו'. ע"ש. (וע"ע בשו"ת רעק"א מה"ת סי' ב). וכ"פ האליה רבה (ס"ק טו), ודייק כן מ"ש הלבוש, שהטעם שמותר לשבר הקרח, שקרישת הקרח אינו חיבור מעליא, ואין בו משום פתח. ע"ש. וכ"כ המאמר מרדכי (ס"ק יד), שאין הקרח חלק מהקרקע ולא מחובר לו, אלא ענין בפני עצמו, הילכך מותר לשברו בכל ענין, אפילו כשהוא בנהר, כי אין לקרח שום שייכות לקרקע ולא חלק מהקרקע. ע"ש. וכ"כ בספר מנורה המהורה (ס"ק מז), שדעת האחרונים להקל אף כשהקרח בבאר או בנהר, כי הקרח לעולם הוא מים. וכן נהגו לשבור הקרח שבנהר למבול במים שתחתיו וכו'. ע"ש. וע"ע בשו"ת בית שערים (תאו"ח סי' קלג, דף סז ע"א). ע"ש. וכן כתב המשנה ברורה (ס"ק לו), שהרבה אחרונים חולקים על המג"א שאסר, וס"ל דשם מים על הקרח ואין בנין וסתירה שייכת בו. וכן פסק הרב גדולות אלישע (ס"ק כז), ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' שלד), ובקונטרס אהבת שלום (שכסוף מנחת שבת אות יג), ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ו (סי' לד אות לו). וע' בתשובת מהר"ש אאלין, שהובאה בשו"ת כנסת יחזקאל (סי' ד וה), שאין לחלק בין קרח עב לדק, דבכולהו שרי. ע"ש. וכן עיקר. וע"ע בהליכות עולם ח"ד (עמוד ק).

בו) והנה בענין ריסוק הסוכר שבתוך כוס תה ע"י כפית, לא דמי לריסוק השלג והברד,